

Zaminování strategických objektů v Moskvě na podzim 1941 a jeho nebezpečné pozůstatky.

Karel LUDVÍK

Hotel Moskva v roce 1940

V neděli 10. května 2005 dělníci, kteří demontovali podpěrné piloty na dně stavební jámy pro nové podzemní parkoviště na místě bývalého hotelu Moskva objevili kusy vojenské trhavinny typu Tritol.

Skupina ženistů GUVD¹ do večera toho dne vyzvedla celkem 1160 kg TNT ve formě 200 g a 400 g parafinovaných náložek, uložených v krabicích po 25 kg.

Vzhledem k tomu, že vyzvednutý Tritol byl zahnědlý a vypocoval tritolový olej, byl ještě v noci zničen spálením na Alabinském cvičišti².

Veškerá další stavební činnost v tomto prostoru, těsně sousedící s budovou Státní Dumy Ruska byla nadále monitorována ženisty GUVD.

Takto se již poněkolkáté³ od roku 1941 projevily pozůstatky minování v hlavním městě tehdejšího Sovětského svazu.

Poprvé se tak stalo již v zimě 1981, kdy v rámci bezpečnostních opatření před XXVI. sjezdem KSSS (b), kdy během rutinní kontroly budovy tehdejšího Gosplanu⁴ kdosi příliš energicky přibouchl dvířka elektrického rozvaděče.

Místo nálezu,
dno stavební jámy pro nové parkoviště

Budova GOSPLANu

Pod kusem vypadlé omítky se objevil svazek elektrických vodičů, evidentně nepřipojených k elektrickým rozvodům budovy. Vzápětí vyšlo najevo, že se nejedná o elektrické kabely, ale větve bleskovicové sítě, sestavené z navíc z bleskovic vyrobené v Německu ve čtyřicátých letech.

Důkladná prohlídka suterénu budovy odhalila sklípky s několika stovkami kilogramů trhaviny, které by dokázaly zcela zničit budovu dnešní Státní Dumy tak, aby její sutiny zasypaly na jedné straně průčelí hotelu Moskva a na straně druhé průčelí hotelu National. Současně by došlo i k proražení tubusu moskevského metra.

Příběh začíná na podzim roku 1941, kdy se německá vojska přiblížila až k moskevským předměstím.

¹ GUVD (Главное управление внутренних дел) – Hlavní správa vnitřních záležitostí

² Alabinské cvičiště (253-й общевойсковой полигон Московского военного округа) – 253. vševojskové cvičiště Moskevského vojenského okruhu

³ Hlášení sepsané v roce 1955 náčelníkem 13. oddělení Výboru pro státní bezpečnost plk. V. Vertiporochem a adresované předsedovi Výboru pro státní bezpečnost arm. gen. I. A. Serovovi se zmiňuje o samovolných výbuších v objektech občanských širokopásmových radiovysílačů na území Moskvy v letech 1941 a 1943

⁴ GOSPLAN (Госплан СССР - Государственный плановый комитет Совета Министров СССР) – Státní plánovací výbor SSSR

Mjr. M. N. Šperov

Vedení státu se tehdy evakovalo do Kujbyševa⁵ a Stavka⁶ vážně počítala, že hlavní město SSSR se stane místem vedení bojových operací. Pro případ ústupu Rudé armády z města se počítalo stejně jako v Kyjevě a Charkově se zaminováním všech strategických objektů a komunikací.

Jedním z útvarů, pověřených přípravou obrany byla i Samostatná motostřelecká brigáda zvláštního určení NKVD (OMSBON)⁷. Z její sestavy byl na začátku října 1941 vyčleněn zaminovací oddíl pod velením náčelníka ženijní služby majora M. N. Šperova⁸, který byl ke splnění tohoto úkolu odvolán z leningradské silnice, kde řídil její zatarasění.

Zaminovací oddíl OMSBON byl vytvořen z příslušníků brigády, většinou aktivních sportovců – mladých komsomolců. Z kusých a neúplných dokladů vyplývá, že pro splnění stanovaných úkolů bylo vyčleněno několik kilometrů zápalnice (Bickfordovy šňůry), několik kilometrů elektrických vodičů blíže neurčené množství rozněcovačů a 2 – 3 tuny trhavin.

Kde a jak byly tyto prostředky použity dnes není jasné. Úkoly mjr. Šperov dostával od Lavrentije Beriji⁹ jenom ústně. Jisté však je, že trhaviny byly nastraženy v zóně odpovědnosti brigády, tedy v samém středu města.

Proč nebyly všechny výbušniny z města odstraněny nejpozději na konci války, tedy v roce 1945? Hlášení sepsané v roce 1955 náčelníkem 13. oddělení Výboru pro státní bezpečnost plk. V. Vertiporochem a adresované předsedovi Výboru pro státní bezpečnost arm. gen. I. A. Serovovi¹⁰ podporuje jednu z „konspiračních teorií“, která spekuluje, že Berija nechal státní budovy podminované zcela úmyslně s vidinou jejich použití v případě boje o moc po Stalinově smrti.

Otázka kolik budov a objektů ještě dnes ukrývá pod svými základy nálože trhavin zůstává i nadále aktuální, vzhledem k rozsáhlým stavebním pracím na území celé Moskvy a v jejím středu, např. rekonstrukci Velkého divadla¹¹. Podle některých údajů existoval k 8. říjnu 1941 seznam podminovaných budov, který obsahoval na 1500 objektů, včetně Kremlu, hotelů Moskva a Nacional, všech výškových budov (více jak 8 pater), průmyslových závodů, přehrad i metra. Za tímto účelem byly do Moskvy přivezeny stovky tun trhavin.

Veškeré zaminovací práce probíhaly v maximálním možném utajení a všechna schémata, mapy a plány byly odevzdávány veliteli moskevského Kremlu gen. Mjr. N. Spiridonovovi¹².

⁵ *Státní дума* (Государственная дума) - dolní komora Federálního shromáždění Ruské federace

⁶ *STAVKA* (Ставка Верховного Главнокомандования) – Hlavní stan vrchního velení

⁷ *OMSBON NKVD* (ОМСБОН НКВД - Отдельная мотострелковая бригада особого назначения Народного комиссариата внутренних дел) – Samostatná motostřelecká brigáda zvláštního určení Lidového komisariátu vnitřních záležitostí. Součást 4. (partizánské) správy NKVD.

⁸ *Michail Nikiforovič Šperov* (1908-1958) gen. mjr. žen. vojsk v. v.. Od dubna 1936 posluchač Vojenské ženijní akademie RSKA, od května 1941 starší pomocník náčelníka oddělení GU MPVO NKVD (ГУ МПВО НКВД - Главное управление Местной противовоздушной обороны НКВД – Hlavní správa Místní protivzdušné obrany NKVD), od července 1941 náčelník ženijní služby OMSBON NKVD, od března 1943 zástupce velitele OMSBON NKVD, od října 1943 náčelník oddělení bojové přípravy GU MPVO NKVD, od srpna 1956 náčelník štábu MPVO hl. m. Moskvy.

⁹ *Lavrentij Pavlovič Berija* (29. 3. 1899 – 23. 12. 1953). Od 25. 11. 1938 předseda Lidového komisariátu vnitra. Po Stalinově smrti usiloval o převzetí jeho pozice. Na jaře 1953 zatčen a odsouzen k trestu smrti. Zastřelen 23. prosince 1953.

¹⁰ viz. Příloha č. 1

¹¹ *Velké divadlo* (Государственный академический Большой театр - Státní akademické Velké divadlo). Budova byla poškozena v době druhé světové války, kdy na ni dopadla německá bomba. V červnu 2005 budova uzavřena z důvodu havarijního stavu. Celková rekonstrukce byla ukončena v říjnu 2011.

¹² viz. Příloha č. 2

Na své působení v OMSBON vzpomíná Viktor Ozereckovskij¹³. Po svém začlenění do brigády byl 8. srpna 1941 odeslán do skladiště v Orlikovově ulici, kde dostal vojenskou blůzu a kabát a byl odeslán na Střelnici SK Dynamo. Zde byl ve stanovém táboře školen lektory Energetického ústavu a armádními specialisty v problematice záškodnického boje.

V říjnu 1941 se jeho skupina přesunula do budovy bývalého lahůdkářství na Ljubjance. Zde byly dovybaveni vatovanými vestami a kalhotami, bubínkovými revolvery Nagant a finskými noži.

Viktor Alexandrovič Ozereckovskij

Byly jim odebrány doklady a zakázáno vycházet. Mladí komsomolci tento zákaz pochopitelně často porušovali a několikrát byli zadrženi vojenskými hlídkami. Z rukou armády je pak museli podle Ozereckovského vzpomínek reklamovat vysoce postavení funkcionáři NKVD.

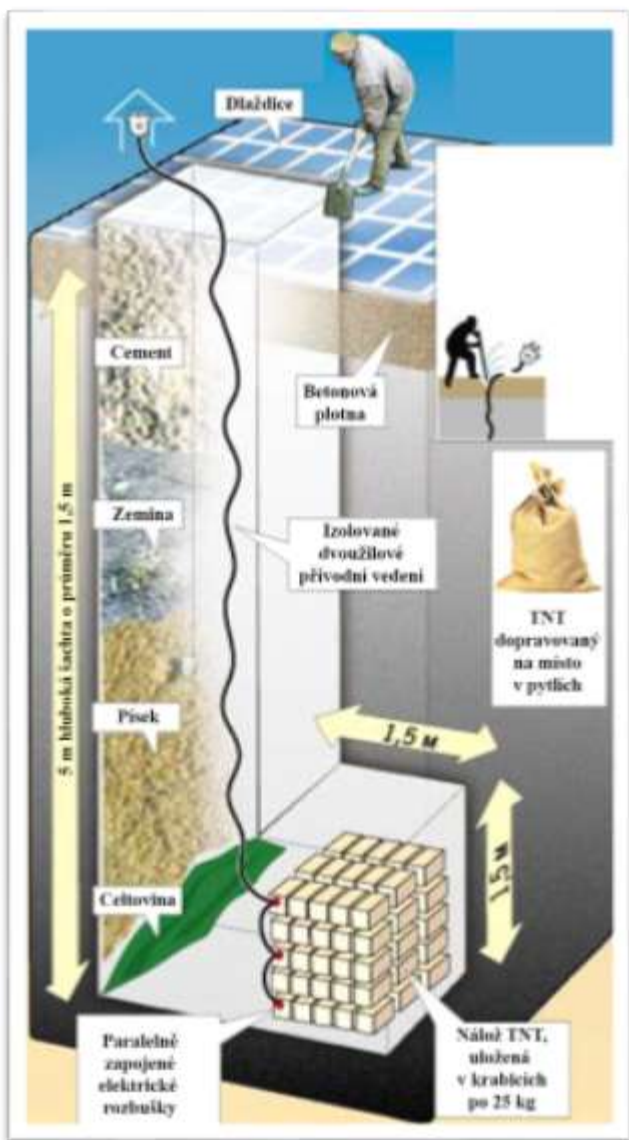
Minování tato speciální jednotka prováděla pouze v noci. Z podlahy v suterénu podminovávané budovy byly pečlivě odstraněny dlaždice a vyřezán podkladový beton. Poté ručně vykopali svislou 5 m hlubokou šachtu o průměru 1,5 m s boční komorou na dně, velkou cca 5 m². Komoru zaplnili 25 kg krabicemi s TNT a roznětné náložky iniciovali paralelně zapojenými elektrickými rozbuškami.

Paralelní roznětový okruh byl připojen k dvoužilovému přívodnímu vodiči, který byl svislou šachtou vyveden do budovy a zde zamaskován. Podle některých vzpomínek pamětníků bylo přívodní vedení připojeno k běžnému vypínači světla v některé místnosti.

Šachta byla opět zasypaná, zalita betonem a původní dlaždice vrácena na své místo.

Ozereckého skupina dle jeho vzpomínek prokazatelně podminovala i levé křídlo dnešní Státní Dumy a budovu Velkého divadla. Nálož zde byla umístěna přímo pod scénou.

Další nezávisle pracující skupina prý položila nálož přímo pod oltář Elochovského chrámu. Dalšími skupinami bylo zaminováno i pravé křídlo a centrální část budovy Státní

¹³ **Viktor Alexandrovič Ozereckovskij** (29. 8 1921). Do roku 1941 Pracoval v tiskárně novin „Rudý voják“. Ze školy DOSAAFu, kde trénoval lyžování, byl v roce 1941 odeslán k ÚV Komsomolu. Odsud jako sportovec odeslán do Moskvy, kde byl 8. 8. 1941 zařazen do OMSBON NKVD. Účastnil se zaminování budov hlavního města a moskevské oblasti. Pokládal protitanková minová pole na předním okraji Moskevského obranného rajónu. Připravoval ke zničení objekty naftového průmyslu na Severním Kavkazu. V dubnu 1942 roku převelen do Samostatného oddílu zvláštního určení a odeslán k partyzánskému oddílu Dmitrije Medveděva. V únoru 1945 před konáním Jaltské konference, adminovával silnici k Livadijskému paláci a objevil zde v odpadním potrubí nálož. Za odměnu mu J. V. Stali osobně udělil zvláštní půlroční dovolenou na Krymu. Po válce odešel do civilu. Vyznamenán odznakem „Vzorný minér“, řádem „Rudé hvězdy, medailemi „Za obranu Moskvy“ a „Za obranu Kavkazu“.

Dumy, Dům odborů, budova GOZNAKu¹⁴, audienční budova Ministerstva zahraničních věcí, hotel Metropol a metalurgický závod „Srp a kladivo“.

Podle vzpomínek člena další nezávisle operující skupiny OMSBON Ivana Voskresenského¹⁵ byl vzápětí po návratu vlády z Kujbyševa on a jeho spolubojovníci odvolán z bojového nasazení v Běloveském pralesi zpět do Moskvy. Úkol odstranit nálože z podminovaných budov byl prý už tenkrát velmi obtížný, protože komory a šachty byly zalaty spodní vodou. Často se tak museli omezit na pouhé odříznutí přívodního vedení, což se ve válečných časech považovalo za dostatečné opatření proti nežádoucímu výbuchu. Součástí jejich práce bylo i odstranění nástražných magnetických min, položených jinými útvary.

Na závěr je třeba konstatovat, že mimo nebezpečí plynoucí z dosud neodstraněných náložů pod strategicky důležitými objekty je Moskva, možná překvapivě častým místem nálezů munice z období Velké vlastenecké války. Jen v roce 2004 bylo na území hlavního města nalezeno 2242 ks leteckých pum, dělostřeleckých střel velké ráže, minometných střel, protitankových a protipěchotních min.

Přílohy:

Příl. č. 1

Hlášení sepsané v roce 1955 náčelníkem 13. oddělení Výboru pro státní bezpečnost plk. V. Vertiporochem a adresované předsedovi Výboru pro státní bezpečnost arm. gen. I. A. Serovovi

Příl. č. 2

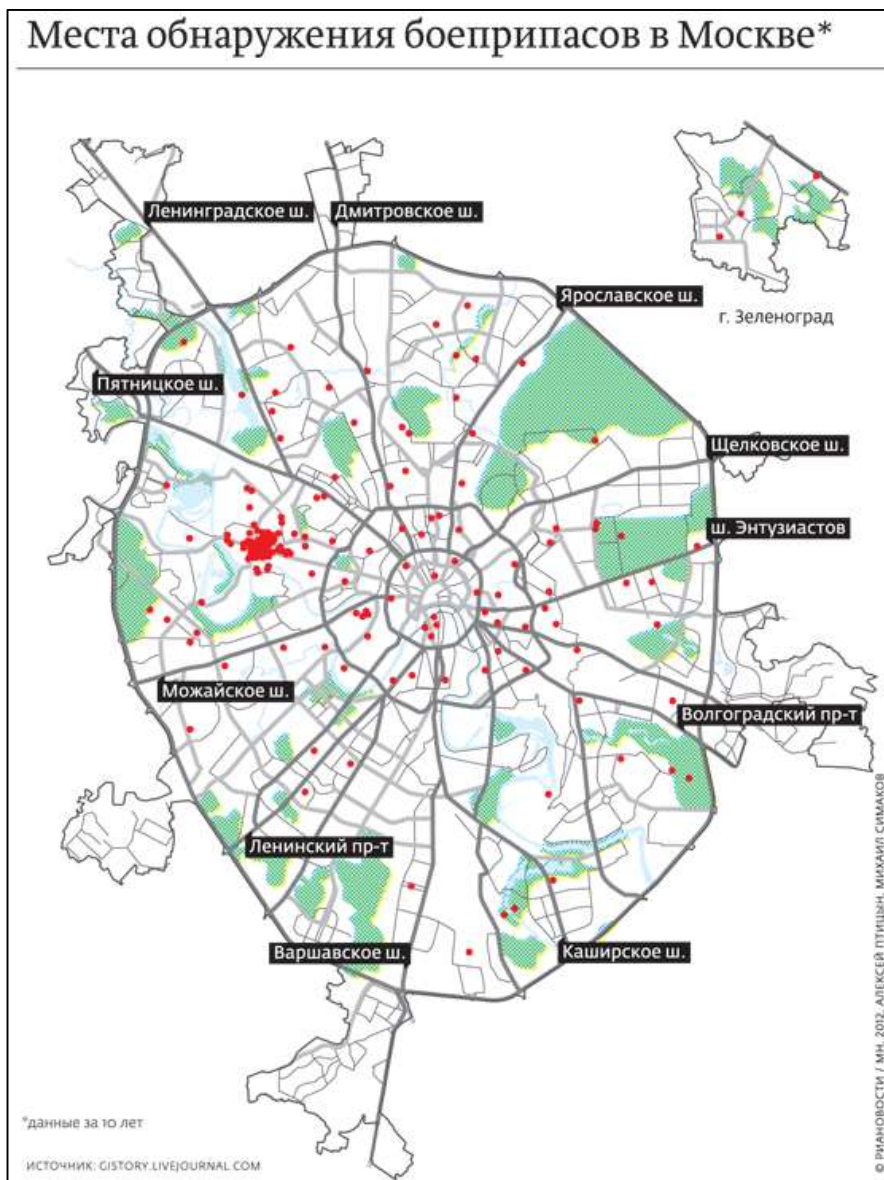
Příloha zprávy Velitele moskevského Kremlu gen. mjr. N. Spiridonova o přípravách zaminování Kremlu k 10. 10. 1941

Příl. č. 3

Мапа Пláну obrany Moskvy k 4.8. 1941

Prameny:

<http://www.kp.ru/daily/23551/42496/>
<http://www.kp.ru/daily/23543/41954/>
<http://www.kp.ru/daily/23556.4/42911/>
<http://rufort.info/index.php?topic=235.0>

¹⁴ GOZNAK (Государственный знак – Státní znak) – státní mincovna a tiskárna cenin

¹⁵ Ivan Grigorevič Voskresenskij (22. 12. 1918). V 1939 roce zakončil studium v Tělovýchovném institutu ústav J. V. Stalina. V 1941 roce dobrovolně odešel na frontu. V průběhu bitvy po d Vjazmou byl na podzim 1941 převelen k OMSBON. Od prosince 1941 do konce války sloužil ve 4. správě NKVD (kontrarozvědka). Po válce se podílel na zakládání řady nových Tělovýchovných institutů na celém území tehdejšího SSSR. Vyznamenán medailí „Za obranu Moskvy, řádem „Velké vlastenecké války 1. stupně“ a čádem „Rudé hvězdy“.